

Wstęp

Technika cyfrowa zapewnia możliwość sprawnego gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji. Można zaryzykować stwierdzenie, że przenika ona do wszystkich dziedzin, stając się ich nieodłącznym składnikiem¹. Wpływa to na procesy społeczne, polityczne i gospodarcze. Technologia informacyjna wywiera także wpływ na funkcjonowanie struktur państwowych, a stopień informatyzacji państwa decyduje o jego pozycji na arenie międzynarodowej. W efekcie procesy komunikowania, wspomagane komputerowo, ulegają gwałtownym przemianom, tworząc nową jakość², również w sądownictwie. Przeobrażeniu ulegają dotychczasowe instytucje procesowe, oczekiwania uczestników postępowania, a także pozycja i rola organów sądowych. Znajduje to odzwierciedlenie w samym rozwoju koncepcji informatyzacji wymiaru sprawiedliwości, która ewoluje od instrumentów zapewniających wymianę informacji pomiędzy organami władzy publicznej do przesunięcia akcentu na komunikację pomiędzy organem a jednostką³. Proces ten znajduje odzwierciedlenie w podejmowanych, zarówno w Unii Europejskiej, jak i państwach członkowskich, inicjatywach, czego przejawem jest przede wszystkim dążenie do szerokiego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed podmiotami realizującymi zadania publiczne. W Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy dotyczącej wykonywania czynności sądowych i innych czynności prawnych na rzecz obywateli poprzez wykorzystywanie nowych technologii⁴ już w 2001 r. przedstawiono konkretne działania służące poprawie funkcjonowania sądownictwa dzięki wykorzystaniu komunikacji elektronicznej. Uwagi te odnoszą się także do informatyzacji postępowania cywilnego. W Rekomendacji wskazano, że aktywność w tym obszarze może przyczynić się do redukcji kosztów postępowania, a co więcej, w znacznym stopniu przyspieszyć jego przebieg. Zidentyfikowane zostały również główne obszary, które mogłyby zostać objęte informatyzacją, w tym przede wszystkim doręczenia elektroniczne, protokół elektroniczny oraz możliwość przesłuchania świadka na odległość. Podkreślić przy tym należy, że skuteczność regulacji wyrażana jest przede wszystkim potrzebą uzyskania pożąda-

---

¹ Por. K. Dobrzeński, *Prawo a etos cyberprzestrzeni*, s. 27.

² Por. A. Kieras, M.S. Szczepański, U. Żydek-Bednarczyk (red.), *Internet – społeczeństwo informacyjne – kultura*, s. 7.

³ Por. eEurope 2005: An Information Society for All, Komunikat Komisji z 28.5.2002 r., COM(2002)263.

⁴ Council of Europe Committee of Ministers Recommendation Rec (2001) of 28th February 2001 on the delivery of court and other legal services to the citizen through the use of new technologies, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=188899&Site=COE>.

nego standardu podejmowanych przez właściwe organy rozstrzygnięć oraz gwarancji umożliwiających rzeczywistą ochronę interesów uczestników postępowania przez zapewnienie odpowiedniego uporządkowania i zorganizowania ogółu czynności procesowych⁵. Jednakże, każda ingerencja w założenia strukturalne procesu cywilnego powinna być poprzedzona wnikliwą analizą wartości instrumentalnych ustanawianych reguł. Poruszone w monografii zagadnienia koncentrują się wokół wpływu zastosowania nowych technologii na założenia konstrukcyjne procesu cywilnego. Dotychczas w doktrynie nie została podjęta naukowa refleksja nad wpływem wykorzystania technologii informacyjnych na istotę procesu cywilnego. Brak było spojrzenia perspektywicznego na całokształt informatyzacji procesu cywilnego w kontekście jego założeń konstrukcyjnych. Dlatego koniecznym stało się uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy zmieniające się w ciągu ostatniej dekady regulacje prawne Kodeksu postępowania cywilnego, których celem jest optymalizacja wykorzystania technologii informacyjnych, pozostały w zgodzie z fundamentalnymi założeniami procesu cywilnego.

W monografii została przedstawiona przede wszystkim problematyka odnosząca się do prawa procesowego, aczkolwiek uwzględnione zostały również kwestie związane z informatyzacją postępowania cywilnego w ogólności. Ujęte w pracy zagadnienia oscylują wokół tematu przewodniego, jakim jest oddziaływanie nowoczesnych rozwiązań technicznych na model procesu cywilnego, w szczególności ustalenia, w jakim stopniu zmiany technologiczne, społeczne i gospodarcze kształtują oraz wyjaśniają poszczególne instytucje procesowe, wyznaczają funkcje procesu i implikują treść poszczególnych zasad oraz ich katalog. Odpowiedź na to pytanie nie jest jednoznaczna i wymaga dogłębnej analizy przyczyn ustanowienia konkretnej regulacji przez pryzmat potrzeb społecznych oraz skutków jej ustanowienia. Konieczne jest również odniesienie wdrożonych lub projektowanych zmian do już istniejących rozwiązań prawnych lub systemów informatycznych w obszarze administracji publicznej oraz sądów administracyjnych. Szczególnie istotne jest zbadanie, czy obrany przez ustawodawcę kierunek informatyzacji postępowania cywilnego w ustawie o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁶ jest optymalny w zakresie tworzenia i doskonalenia jakości świadczonych usług oraz czy zapewnia efektywny obieg informacji, transparentność oraz neutralność technologiczną. Podjęta została również próba ustalenia pożądanego kierunku zmian polskiej procedury cywilnej w tym zakresie.

Poruszone w monografii zagadnienia koncentrują się wokół następujących pytań. Czy dotychczas realizowany schemat informatyzacji postępowania przed podmiotami

---

⁵ Por. Z. *Kmieciak*, *Postępowanie administracyjne*, s. 62–63.

⁶ Ustawa z 10.7.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, dalej: ustawa nowelizująca KPC w zakresie EBP, gdzie pod pojęciem Elektronicznego Biura Podawczego (EBP) należy rozumieć kompletne rozwiązanie umożliwiające wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną i dokonywania doręczeń elektronicznych także w „tradycyjnych” postępowaniach cywilnych.

publicznymi, w tym sądami powszechnymi, spełnił oczekiwania i dostarczył rozwiązania adekwatne do potrzeb społeczeństwa informacyjnego? Wskazane zostały wytyczne kierunkowe oraz standardy w celu stworzenia warunków dla efektywnej informatyzacji wymiaru sprawiedliwości, a także zidentyfikowane zostały kluczowe wyzwania w tym obszarze ze szczególnym uwzględnieniem usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną. W szczególności analizą zostały objęte takie kategorie, jak pisma procesowe, czynności procesowe oraz ich forma w kontekście informatyzacji procesu cywilnego, by odpowiedzieć sobie w konkluzji na pytanie: czy doszło do wyróżnienia odrębnej kategorii elektronicznych pism procesowych oraz elektronicznych czynności procesowych, a także czy obok formy pisemnej i ustnej pojawiła się nowa forma elektroniczna. Czy model przyjęty przez ustawodawcę można uznać za racjonalny, efektywny i adekwatny do potrzeb społeczeństwa informacyjnego? W tym kontekście zostały wysunięte postulaty *de lege ferenda*. W publikacji podjęto również kwestię, w jakim stopniu technologie informatyczne wpływają na ukształtowane w drodze abstrakcji naukowej wzorce (modele), zgodnie z którymi kształtuje się instytucje procesowe sądowego postępowania cywilnego, ze szczególnym uwzględnieniem procesu. Poruszone zostały również problemy prawne w kontekście nowo powstałych instytucji procesowych wykreowanych wskutek inicjatyw mających na celu informatyzację postępowania sądowego. Analiza w tym zakresie uwzględniła dotychczasowe doświadczenia związane z informatyzacją wymiaru sprawiedliwości oraz administracji publicznej na tle projektowanych rozwiązań zmierzających do zbudowania platformy komunikacyjnej pozwalającej na dwukierunkową wymianę informacji pomiędzy sądami powszechnymi a uczestnikami postępowania w postaci tzw. Elektronicznego Biura Podawczego. I wreszcie, postawione zostało kluczowe pytanie: czy wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych oddziałuje na istotę procesu?

Mając na uwadze otoczenie instytucjonalnoprawne e-usług w Polsce, dotychczasowe regulacje postępowania cywilnego, a także potrzeby społeczeństwa informacyjnego, podjęte zostały kwestie związane ze wzajemnymi relacjami pomiędzy nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi a tradycyjnymi instytucjami w ramach Kodeksu postępowania cywilnego, w szczególności dotyczące rozważań, w jakim zakresie nowe technologie powinny znaleźć zastosowanie do podejmowanych w postępowaniu cywilnym czynności procesowych, w jaki sposób wpływają one na ugruntowane rozumienie czynności procesowych oraz czy w efekcie konieczna jest modyfikacja dotychczasowych regulacji prawnych odnoszących się do tradycyjnej kategorii czynności procesowych. Odpowiedzi na przedstawione zagadnienia problemowe udziela analiza przede wszystkim inicjatyw legislacyjnych podejmowanych w procedurze cywilnej z uwzględnieniem doświadczeń informatyzacji administracji publicznej i postępowania administracyjnego.